

include coaching, tutoring, pedagogical design. The author's definition of the concept "Conflict culture of future specialists of technical specialties" is formulated and substantiated.

Keywords: conflict, culture, conflictological culture, tutoring, pedagogical design, coaching.

УДК 378:37.091.12.011.3-051:[37.015.31:613

ORCID 0000-0002-8092-542X

Жара Г. І.

АКСІОЛОГІЯ ТА АКМЕОЛОГІЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ У СИСТЕМІ НЕПЕРЕРВНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

У статті обґрунтовано теоретичні основи формування компетентності індивідуального здоров'язбереження сучасного вчителя з позицій аксіологічного та акмеологічного підходів. Оскільки здоров'я людини є найвищою й абсолютною суспільною цінністю, система підготовки учителів потребує нового переосмислення з погляду подвійної орієнтації до ціннісних аспектів збереження і змінення здоров'я. Передусім є необхідність сформулювати ціннісне ставлення майбутнього педагога до його власного здоров'я, а після цього переорієнтувати його педагогічні дії на збереження здоров'я учнів. Планування індивідуального валеогенезу здійснюється шляхом набуття ціннісного досвіду індивідуального здоров'язбереження вчителя у процесі професійної підготовки та розвитку компетентності індивідуального здоров'язбереження через апробацію цього досвіду у професійній і повсякденній діяльності.

Ключові слова: вчитель, здоров'я, компетентність індивідуального здоров'язбереження, аксіологічний підхід, акмеологічний підхід, неперервна педагогічна освіта.

У реаліях сьогоденної вищої педагогічної освіти гостро постає питання імплементації європейських вимог до підготовки вчителя, компетентність якого має відповідати світовим запитам і викликам. Втім недостатньо уваги приділяється питанням збереження здоров'я вчителя як найважливішої складової його індивідуального і професійного успіху.

Розробка професійних стандартів підготовки учителів в Україні наразі триває. В них з'являються вимоги, які стосуються умінь визначати чинники ризику індивідуального здоров'я, створювати здоров'язбережувальне освітнє середовище, уникати проявів синдрому професійного вигорання тощо. Натомість особистісне усвідомлення вчителем цінності власного здоров'я та можливостей його збереження і розвитку у процесі професіогенезу потребує особливого вивчення.

Мета статті – обґрунтувати аксіологічні та акмеологічні основи формування компетентності індивідуального здоров'язбереження учителів у системі неперервної педагогічної освіти.

Завдання дослідження:

1) здійснити аналіз аксіологічних та акмеологічних тенденцій у підготовці сучасного вчителя;

2) визначити межі та можливості застосування аксіологічного та акмеологічного підходів у процесі формування компетентності індивідуального здоров'язбереження майбутніх учителів та учителів-практиків.

Методи дослідження: теоретичний та компаративний аналіз вітчизняних і зарубіжних наукових джерел; узагальнення та систематизація.

Аксіологічний підхід у педагогічній науці вважається системно-інтегративною методологією, яка є основою гуманістичної педагогіки [36, с. 27]. Широкі межі застосування цього підходу в освіті дозволяють науковцям визначити цінності як системотвірне ядро цілісності людини [6, с. 124], тобто розкрити єдність педагогічних цінностей як орієнтира для сумісної діяльності вчителя й учнів, створення природовідповідного здоров'яорієнтованого освітнього середовища, саморозвитку педагога як особистості, професіонала і суб'єкта соціальних відносин.

Центральним поняттям в аксіології є поняття цінності, яке характеризує соціокультурне значення явищ дійсності, залучених до ціннісних відносин [19, с. 202].

Криза життєвих і суспільних цінностей не тільки в Україні, але й усьому світі позначається як на добробуті держави, так і на формуванні світогляду і життєдіяльності молодого покоління. Глобальний цивілізаційний конфлікт потребує зміщення ціннісної парадигми у бік цінностей миру, життя людини, її особистого самоствердження [34]. Гуманізація вищої освіти, на думку

Н. В. Фунткової, відбувається “як процес набуття гуманістичними цінностями статусу пріоритетних в освітньому просторі, як прийняття й визнання людини головною цінністю, стрижневим, системотворчим елементом системи цінностей вищої освіти” [33, с. 158]. Тому сучасну роль вчителя логічно розглядати з урахуванням закономірностей індивідуального розвитку організму й особистості, його історичних та соціальних взаємодій, а також у зв’язку з тенденціями професійної підготовки конкурентоспроможних педагогічних кадрів для сприяння сталому розвитку суспільства.

Ю. Д. Бойчук демонструє можливості аксіологічного підходу у формуванні ціннісних орієнтацій особистості: “Реалізація аксіологічного підходу забезпечує переведення, трансформацію певних соціально-значущих цінностей на рівень конкретних ціннісних пріоритетів особистості. У такому випадку певна цінність перетворюється в суб’єктивне надбання цієї людини, тобто ця цінність стає суто індивідуальною реальністю, значимою тільки для суб’єкта, який її переживає” [6, с. 123].

Водночас ціннісні аспекти підготовки сучасного вчителя неможливо розглядати без урахування його культурних взаємодій у суспільстві. Євроінтеграційні процеси спираються, з одного боку, на збереження загальноєвропейських культурних надбань і цінностей, а з другого – ратують за збереження національної культурної ідентичності кожної нації окремо. Роль учителя у цих процесах є провідною в умовах полікультурного спілкування і мультинаціонального навчання. Так, С. С. Вітвицька вважає вчителя суб’єктом культури, який повинен бути спроможним взяти на себе відповідальність за виконання соціокультурних функцій професії, осмислення суспільної мети професійної діяльності, сприйняття професії вчителя як життєвої цінності [9, с. 65]. На думку Л. О. Хомич, “система цінностей майбутнього педагога має формуватися у навчально-виховному процесі комплексно через наскрізні цивілізаційні цінності, які є невід’ємною складовою становлення цілісної особистості, серед них виділяємо загальнолюдські, національні, громадянські, сімейні, особистісні, валеологічно-екологічні цінності” [1; 35, с. 141]. Автор переконана, що лише у цьому випадку забезпечується формування його творчої особистості [36, с. 27]. На жаль, знецінення вчительської професії у суспільстві часто є причиною нерозуміння її представниками своєї цінності як провідного носія культурної спадщини.

Л. О. Хомич та Т. О. Шахрай, аналізуючи закономірності процесу формування особистості вчителя, доходять висновку, що моделювання змісту і характеру професійної діяльності педагога відбувається на основі його ціннісної культури як внутрішнього, емоційного регулятора діяльності, який визначає його ставлення до себе і до навколишнього світу [36, с. 27]. Автори додають, що формування у майбутніх вчителів загальнолюдських цінностей як вирішальних і домінуючих у розвитку ціннісної системи людини є необхідною умовою для сприяння розвитку їх особистості [36, с. 27]. Втім, на думку В. І. Бобрицької, розвиток особистості, не будучи основною метою вищої освіти, є її своєрідною ціннісною орієнтацією [4, с. 17]. Це ще раз підтверджує положення про те, що сучасний вчитель є вже не тільки носієм і передавачем загальнолюдських цінностей, але й їх творцем і дослідником [8, с. 95].

На думку Ю. Д. Бойчука, “аксіологічний підхід не тільки проголошує людину як найвищу цінність суспільства і самоціль суспільного розвитку, але і дозволяє вивчати явища (у тому числі і педагогічні) з погляду закладених у них можливостей задоволення потреб людини” [6, с. 122]. Оскільки цінності нерозривно пов’язані з потребами людини, то вони є стимулом для здійснення тієї чи іншої діяльності. О. А. Дубасенюк виокремлює два ракурси для накопичення соціального досвіду: практико-дієвий, який “передбачає оволодіння соціально і життєво значущими способами дій у навколишньому світі... через дії, вчинки, поведінку, вміння і навички” [13, с. 93], та ціннісно-орієнтований, що “відображає освоєння і набуття ціннісних орієнтацій, формування духовно-моральних норм і еталонів відносин та взаємодії з людьми” [13, с. 93].

Систему цінностей структуровано І. Г. Тітовим через систему ставлень особистості в онтологічному ракурсі (від грец. *ontos* – буття, ество, *logos* – наука) з опорою на сфери її буттєвих відносин [31, с. 130]. Автором виділено ті цінності, які цікавлять нас з погляду здоров’язбереження, а саме: “1) ставлення до власної тілесності (здоров’я як цінність) і власного “я” (цінності самопізнання та самореалізації); 2) ставлення до інших (широке коло інституціональних, професійних, групових та ін. цінностей, пов’язаних з міжособистісними комунікаціями та інтеракціями); 3) ставлення до речей та явищ оточуючого світу (матеріальні, пізнавальні та ін. цінності); 4) ставлення до Абсолютного, що виражається у так званих високих духовних (“вічних”) цінностях” [31, с. 130]. Розглядаючи системну структуру ціннісних ставлень особистості, той же автор розкриває спосіб їхнього упорядкування у вертикально (ієрархічно) та горизонтально (синергетично) організовану аксіологічну структуру. Спираючись на дослідження

Д. І. Дубровського [14], І. Г. Тітов виділяє у цій структурі верхні рівні, які “репрезентовані декількома рядоположними стабільними цінностями із найвищим рангом”, і нижні, які є “набором однорівневих динамічних та змістовно мінливих цінностей, що не розрізняються за рангом” [31, с. 130]. Автор зазначає, що “за певних умов (наприклад, при значному збільшенні кількості ціннісних інтенцій нижчого рівня) такий більш-менш центрований ієрархічний контур може зазнавати деформаційних змін, що призводять до дезорганізації субординаційно-координаційних відносин між цінностями та утворення децентрованої або суперцентрованої аксіологічної структури особистості” [31, с. 130]. Особливістю децентрованої структури є ситуаційне підвищення рангу цінностей нижнього рівня (наприклад, споживацьких, матеріальних), що значно звужує можливості поведінки особистості, робить її нестійкою, внутрішньо суперечливою та непослідовною. Для суперцентрованої аксіологічної структури, характерна ригідність, мінімальний динамізм та жорстка ієрархічна організація “з абсолютним домінуванням однієї-двох вищих ціннісних інтенцій (як це має місце при науковій або творчій одержимості, політичній боротьбі, релігійному фанатизмі тощо)” [31, с. 130]. Корисним для нашого дослідження у цій структурі є доведення того, що цінності вищих і нижчих рівнів, як і складові здоров’я, повинні бути гармонійно узгоджені для збереження цілісного існування особистості.

Враховуючи те, що здоров’я людини є найвищою й абсолютною цінністю, система підготовки учителів потребує нового переосмислення з погляду подвійної орієнтації до ціннісних аспектів збереження і зміцнення здоров’я. Насамперед наявна необхідність сформулювати ціннісне ставлення майбутнього педагога до його власного здоров’я, а лише після цього переорієнтувати його педагогічні дії на збереження здоров’я учнів. У розрізі методології нашого дослідження це може бути відтворено як набуття ціннісного досвіду індивідуального здоров’язбереження вчителя у процесі професійної підготовки та реалізація й розвиток компетентності індивідуального здоров’язбереження через апробацію цього досвіду у професійній і повсякденній діяльності.

Істотною сферою для дослідження за допомогою аксіологічного підходу є коло питань корпоративної культури педагогічного колективу як основи для комфортного існування і праці вчителя у професійному середовищі.

Детермінація поняття “корпоративна культура” є багатогранною, однак, більшість дослідників цього феномену покладають до його визначення три основні складові: цінності; норми і правила; зразки поведінки.

Нам імпонує визначення, подане Т. І. Бенедою: “Корпоративна культура – це набір базових цінностей, пріоритетів, правил і норм, які визначають трудову поведінку працівників, забезпечують конструктивну взаємодію в колективі та сприяють успішному функціонуванню організації в зовнішньому середовищі” [3, с. 5].

На сьогодні існує лише невелика кількість наукових праць, які на достатньому рівні розкривали б систему формування корпоративної культури у вчительському колективі [24]. Лише поодинокі дослідження розглядають корпоративну культуру викладачів ЗВО у розрізі менеджменту організації [3; 10; 22; 37]. Незважаючи на те, що Концепцією розвитку освіти України на період 2015–2025 років визначено пріоритетним “допомогтися побудови до 2020 року академічного середовища з системою формалізованих і неформалізованих цінностей і культури, орієнтованих на якісно інший професійний етос у вищій школі” [16, с. 16] (Етос (від грецьк. *ethos* – звичай або грецьк. *ηθος* – вдача, характер, темперамент) – узагальнена характеристика культури певної соціальної спільноти, яка виражена у системі її панівних цінностей і норм поведінки), однак, узгодженого плану дій у цьому напрямі досі не визначено. Як свідчать С. І. Редько та В. В. Шаполова, “на сьогодні в Україні корпоративна культура не отримала нормативного відображення в освітньому законодавстві та базується на загальному культурному рівні суспільства, нормах моралі, ділової практики тощо, стан яких обумовлений рівнем економічного розвитку країни” [24, с. 22; 37, с. 101]. Натомість вивчення означених питань крізь призму соціальних синергетичних (горизонтальних) та ієрархічних (вертикальних) взаємозв’язків в організації, опис її загального клімату та характерних методів роботи з персоналом, а також встановлення причинно-наслідкових зв’язків зі станом індивідуального здоров’я працівників давно є предметом вивчення науковців різних країн [3; 45; 39; 41; 38; 15; 18; 19]. Аналіз світової практики професійної підготовки вчителів вказує, що вони значною мірою “виграють від співпраці з колегами та зовнішніми експертами, це активізує навички співробітництва. Співпраця з колегами в професійній спільноті створює у вчителів почуття приналежності до групи із загальними цілями та проблемами. Вона зміцнює мотивацію і впевненість педагогів та сприяє самостійному, і, отже, більш когерентному професійному розвитку” [30, с. 248-149].

Конгруентність корпоративних цінностей організації та особистісних цінностей працівників

завжди сприяє створенню продуктивного робочого середовища. Німецькі науковці S. S. Brom, G. Buruck, I. Horvath, P. Richter, P. M. Leiter, досліджуючи питання професійного здоров'я людей соціономічних професій, переконливо стверджують, що ідеали і мотивація, які приваблюють людину у її роботі, охоплюються виміром цінностей. Невідповідність між роботою та особистістю у ціннісному вимірі може підірвати залучення людей до діяльності і навіть призвести до контрпродуктивної поведінки [39, с. 61]. Ці положення, на наш погляд, дуже важливі з погляду створення здоров'язберезувального освітнього середовища закладу освіти, і спрямування уваги не тільки на здоров'язбереження учнів, але й учителів як учасників освітнього процесу. З другого боку, у процесі професійної підготовки вчителя необхідно сформулювати розуміння того, що власна місія, цінності і перспективи діяльності вчителя повинні збігатися з метою діяльності закладу освіти, його місією (сенсом існування організації) і візією (перспективами розвитку).

В. В. Шаполова вважає, що основною властивістю корпоративної культури є здатність надавати сенсу діяльності людей, наповнювати її змістом, стимулювати активність і новаторство, обов'язково враховуючи практичний досвід і ціннісні орієнтири [37, с. 102]. Важливе місце автор також відводить ролі корпоративної культури в адаптації нових членів організації до її умов, оскільки це допомагає правильно інтерпретувати події, що відбуваються в ній, визначаючи все найбільш важливе й суттєве [37, с. 102]. Це, на наш погляд, повинно враховуватись під час інтродукції молодих учителів у професію, забезпеченні системи якісного наставництва, а також під час професійної підготовки майбутніх учителів у ЗВО як елемент світоглядного сприйняття сутності професії.

Місією вчителя можна визначити як чітко сформульований, змістовний виклад перспективного бачення образу власної педагогічної діяльності, змісту, принципів і способів досягнення цього ідеалу, який дає поштовх до структурованих, системних, творчих дій. Вона повинна збігатися з місією закладу освіти, тобто (за визначенням В. Д. Повзун) із сукупністю уявлень про основоположні цінності, цілі, середовище розвитку закладу, продукти діяльності, які він виробляє, з його значенням для суспільства, держави, людства [22, с. 43]. У такому разі вчитель здатен відчувати себе частиною закладу, узгоджувати свої творчі дії із загальними цілями і цінностями, які формують імідж закладу в цілому і дають можливість розвитку і кар'єрного зростання самому педагогу.

Натомість К. М. Гнезділова, досліджуючи особливості корпоративної культури закладів освіти, вказує на певні труднощі у її формуванні. З одного боку, відсутність поділу працівників за професійною ознакою (однаковість професійних обов'язків), і наявність поділу за змістовою ознакою (науки, які викладаються) сприяють єднанню викладачів у здатності формувати спільні цінності корпоративної культури. З другого боку, індивідуальний характер професійної діяльності викладача, орієнтованість на індивідуальну працю й опосередкованість колективного характеру діяльності лише загальною метою освіти, що емоційно роз'єднує викладачів, негативно впливає на формування корпоративної культури [10, с. 30]. Таким чином, синергетичність взаємозв'язків у педагогічному колективі є дещо незбалансованою. До цього, на думку того ж автора, додається незбалансованість й в ієрархічних зв'язках, що створює так званий "ефект "тяжіння до вертикалі"" [10, с. 31], коли формування корпоративної культури ініціюється і здійснюється адміністрацією закладу, а викладачі не задіяні у цьому процесі.

Розкриваючи цінності учительської праці через аналіз енциклік і промов Папи Римського Івана Павла II, О. М. Семенов підіймає ще одне важливе питання у контексті андрагогічних та геронтологічних досліджень, яке стосується корпоративної культури: про місію учителів літнього віку і повагу до вчителя як літню людину. Автор переконливо доводить, що літні люди є "оберегами колективної пам'яті", вони "допомагають нам розумніше поглянути на життєві події. Виключити їх із суспільства – значить позбавити сучасність минулої пам'яті, в якій укорінене сьогодення. Їх місія залишається важливою і плідною навіть тоді, коли внаслідок поганого стану здоров'я вони мусять відмовитися від конкретної діяльності... старші особи багато можуть ще віддати, ділячись мудрістю і досвідом із спільнотою, якщо тільки уміє та збереже з ними близький зв'язок і зуміє їх вислухати". Такі міркування переконують: праця учителів має сприяти розкриттю моральної гідності, здібностей, самотворення [25, с. 5]. Дослідниця підсумовує, що пріоритетною функцією вчительської праці є "виховання людини в Любові, у прагненні до Істини, Краси, Добра, Надії, Свободи, "пробудження людини в людині". Праця вчителя, "свобідна", радісна, оптимістична, є основою творчості, головним засобом і передумовою самоосвіти, самотворення, самовдосконалення і самореалізації людини" [25, с. 7].

На думку М. В. Ілляхової, "ефективність професійної та особистісної самореалізації і самовдосконалення людини безпосередньо залежить від формування та змін у ціннісній структурі

особистості. Оскільки особистісні цінності мають тенденцію змінюватися під дією різних обставин, сформоване ставлення до власної професії спрямовує людину до активного особистісно-професійного розвитку, творчого пошуку, процесу формування особистості, зорієнтованої на високі професійні досягнення” [27, с. 122].

Ціннісна зрілість педагога визначає ефективність його взаємодій з учнями у засвоєнні ними необхідних їм цінностей, бажання чи небажання наслідувати приклад вчителя, цілеспрямовано працювати над собою [19, с. 204]. З огляду на це цінності, на які педагог орієнтує своїх учнів – і цінність власної діяльності як самоусвідомлення своєї місії у світі повинні взаємно узгоджуватись.

Таким чином, спираючись на завдання нашого дослідження, ми повинні орієнтуватись на декілька ціннісних аспектів, пов'язаних з професійною підготовкою вчителя та його здоров'язбереженням:

1. Здоров'я людини як глобальна цінність у цілому.
2. Особистість вчителя нової генерації як суспільна цінність.
3. Індивідуальне здоров'я вчителя як особистісна цінність.
4. Цінність вчителя як особистості, професіонала, громадянина тощо у його власному рефлексивному самоусвідомленні.
5. Корпоративна культура вчителя як цінність професійної взаємодії.
6. Цінність збереження здоров'я учнів як мета діяльності вчителя.
7. Місія вчителя як носія і творця системи цінностей.

Акмеологічний підхід (від грец. *акме* – вершина + *logos* – вчення, наука) в освіті пов'язаний з розумінням того, що сучасна робота людини відмінна за своїми конститутивними ознаками від роботи минулих років. Зміни у явищах, що відбуваються в роботі людини через систему цивілізаційних змін, відображається на її результатах, а значить, і на змінах цивілізації [40, с. 70]. Сьогодні робота вчителя здійснюється у новій і постійно мінливій обстановці, а також у новій інфраструктурі та нових умовах світової економіки. Вона набуває нових цивілізаційних і культурних вимірів, реалізується за нових організаційних умов, з новими технологіями. Це означає, що педагогічна діяльність сучасного вчителя повинна здійснюватися за допомогою нових методів, призводити до нових результатів, які відповідають викликам суспільства. А це, зі свого боку, вимагає нових навичок і компетенцій, змушує вчителя змінювати своє ставлення до роботи, постійно перебуваючи в ситуації необхідного вибору, повторно моделюючи свій аксіологічний простір. На сьогодні робота вчителя є постійною сферою реалізації системи інтерналізованих цінностей, а тому потребує постійного оновлення і свідомого самовдосконалення.

Польський дослідник W. Furmanek стверджує, що у нових, динамічно змінних умовах цивілізації людина може легко втратити свій шлях розвитку, сенс роботи і сенс свого життя. Водночас нова робота стає шляхом людського розвитку, оскільки особистість постійно змушена приймати рішення у складних і мінливих ситуаціях. При цьому зазначається, що людина повинна бути готовою до таких ситуацій, враховуючи технічні, ергономічні, економічні та екологічні аспекти. Одночасно зі змінами, сприятливими для людей, нова робота може викликати так звані деформації характеру, що “розширює мережу питань психопатології праці” [40, с. 70].

У зв'язку з цим “виникає потреба врахування акмеологічного підходу в педагогічній освіті як підґрунтя для досягнення фахівцем вершин його творчості, професіоналізму, компетентності з урахуванням особистісно-ціннісних позицій з проєкцією на постійний розвиток упродовж всього життя” [28, с. 387]. Акмеологічний підхід “акумулює закономірності та технології розвитку професіоналізму і творчості, й забезпечується розвиненою самосвідомістю та здатністю людини до рефлексії та саморегуляції діяльності” [20, с. 111].

С. У. Гончаренко визначає акмеологію як науку, “яка вивчає феноменологію, закономірності і механізми розвитку людини на ступені її професійної зрілості. Основна галузь досліджень акмеології пов'язана з вивченням професіоналізму як вищого ступеня розвитку людини” [11, с. 22]. М. В. Ілляхова вказує, що за своїм змістом акмеологія є новою наукою, яка розробляє методологію, технології та практичні засоби, що забезпечують реальне вдосконалення людини [27, с. 122]. При цьому на знання з акмеології спирається андрагогіка з огляду на тенденцію зміни цінностей особистості протягом життя [27, с. 122]. А це, у свою чергу, зумовлює комплексне дослідження й відновлення цілісності особистості педагога, що проходить етап професійної зрілості, коли його індивідуальні, особистісні та суб'єктно-діяльнісні характеристики вивчаються в єдності, в усіх взаємозв'язках, для того щоб сприяти його досягненню вищих рівнів самореалізації і самовизначення [28, с. 389; 23; 48]. Водночас, що також важливо, акмеологія вивчає проблему залежності між особливостями професіоналізму людини та її поведінкою поза сферою професійної діяльності [11, с. 23].

Однак, не можна залишати поза увагою ті зміни, які одночасно відбуваються не тільки у професійному розвитку, а й у структурі організму та особистості людини протягом життя, і які впливають на можливість підтримання та вдосконалення нею індивідуального здоров'я, а значить, і працездатності. Так, О. Ю. Муризіна, О. М. Клигуненко, В. А. Седінкін, спираючись на досвід Т. М. Дзюби, О. Г. Коваленко [12] та А. М. Старєвої [29], ототожнюють термін “акме” зі зрілістю і мірою самореалізації особистості, визначаючи його як “соматичний, фізіологічний, психологічний і соціальний стан особистості, який характеризується зрілістю розвитку, досягненням найбільш високих показників у діяльності, творчості” [20, с. 111]. Ґрунтуючись на результатах досліджень Б. Г. Ананьєва [2], А. А. Деркача [23], Т. М. Дзюби, О. Г. Коваленко [12], О. Ю. Муризіної, О. М. Клигуненка, В. А. Седінкіна [20], Г. Сотської [28] та інших, можна дійти висновку, що існують різні шляхи підвищення біологічної активності різних структур організму, які забезпечують працездатність людини в цілому навіть після завершення репродуктивного періоду. “З віком збільшується необхідність посилення свідомого контролю та регулювання біологічних процесів, що здійснюється за допомогою емоційної і психомоторної сфери людини. Певною системою тренувань можна покращувати функції дихання, кровообігу і м'язову працездатність. Систематичне підтримання будь-якої сенсорної функції у стані корисного для неї оптимального напруження зберігає дійсний потенціал цієї функції” [20, с. 113-114; 12; 2].

З огляду на це однією зі складових акмеологічного напрямку індивідуального здоров'язбереження вчителя вважаємо доцільним планування індивідуального валеогенезу як “екзогенно, поведінково і фенотипічно детермінованого формування комплексу адаптаційних механізмів і морфофункційних резервів організму, спрямованого на удосконалення саморегуляції і гомеостазу та підвищення рівня здоров'я індивіда” [7] (від лат. *valeo* – бути здоровим + лат. *genesis* (або грецьк. *Γένεσις, Γένεση*) – розвиток, виникнення, зародження). Зрозуміло, що індивідуальний валеогенез буде мати структуру, подібну до змісту і структури індивідуального здоров'я, які потрібно визначити у нашому теоретичному пошуку. Водночас він повинен корелювати з напрямками розвитку і самореалізації вчителя як професіонала.

Процес самореалізації вчителя пов'язаний, з одного боку, з професійно-педагогічною самоідентичністю, тобто усвідомленням й оцінкою своїх почуттів, думок, моральних стереотипів та інтересів, ідеалів і мотивів поведінки; ідентифікацією себе з професією та її вимогами, можливістю взаємодіяти у професійному середовищі, співвіднесенням себе з професійним еталоном, цілісною самооцінкою себе у життєдіяльності тощо. [28, с. 391; 42, с. 45; 46, с. 456; 44, с. 210]. З другого боку, відчуття власної успішності чи неуспішності у цьому процесі впливає на мотивацію вчителя до подальшого саморозвитку, здобуття нових знань і навичок, прояву творчої активності, пошуку нових напрямів самореалізації. Цей показник є важливою складовою, яка впливає на динаміку здоров'я і вірогідність розвитку синдрому професійного вигорання [43, с. 140-144; 32, с. 360-362], а також на значення коефіцієнта реалізованості і показник психологічного віку [17].

Беручи до уваги численні вимоги, які пред'являються до вчителів, їх зв'язок з професійним стресом, вигоранням і зниженою задоволеністю роботою, істотним показником, який є фундаментальним чинником для розвитку і який детермінує потенційну можливість саморозвитку вчителя і формування у нього компетенцій, що призводять до поліпшення здоров'я й успішності, є показник емоційного інтелекту (*emotional intelligence quotient EQ*). Так, А. К. Vesely, D. H. Saklofske, A. D. Leschied стверджують, що основні чинники, що характеризують ефективність вчителів, можуть бути віднесені до компетенції *EQ*. Така інтеграція навичок свідчить про те, що розвиток емоційного інтелекту може також підвищити ефективність вчителів у класі і зменшити стрес і незадоволеність роботою [47].

Ще одним показником саморозвитку і самореалізації вчителя у процесі його діяльності є прояви його творчості. Творчість можна розглядати як акмеологічний засіб і критерій формування майстерності та індивідуальності в реалізації професійного потенціалу вчителя. Від того, наскільки вчитель готовий до творчої діяльності, залежить його готовність до пізнання нового, до усвідомлення своєї успішності, його відкритість до колективних і міжколективних взаємодій а також здатність до перетворення дійсності. Тільки проявляючи професійну творчість, сучасний вчитель може стати лідером, так званим “агентом змін” [21, с. 16], “маючи відчуття впливу на освітні ситуації, події, змінюючи їх і підвищуючи рівень управління власною розумовою діяльністю” [42, с. 48]. С. У. Гончаренко вважає одним із найважливіших завдань акмеології “опрацювання методичного інструментарію, який допомагає організувати умови для оптимального досягнення людьми ступенів професіоналізму у всіх сферах людської діяльності, для прояву ними своїх соціально значущих і творчих якостей” [11, с. 23]. Цим обґрунтовується

необхідність створення умов для творчості, що, у свою чергу, є складовою процесу організації здоров'язбережувального освітнього середовища.

Неперервність педагогічної освіти необхідна для забезпечення можливості удосконалення вміння учителів вирішувати складні завдання у змінних умовах (*Complex Problem Solving*). З огляду на це відбувається посилення ролі неформальної та інформальної освіти у професійному розвитку вчителів, що характерне також для всіх країн Європейського Союзу [30, с. 244]. І хоча на сьогодні вітчизняні учителі ще не досягли достатнього рівня академічної свободи, але це передбачається як наслідок неперервного акмепрофесіогенезу [26].

Висновки і перспективи подальших досліджень. З огляду на вищевикладене, зрозуміло, що наявне аксіологічне та акмеологічне підґрунтя дає змогу визначити ціннісну структуру, зміст та основні детермінанти розвитку компетентності індивідуального здоров'язбереження сучасного вчителя; розробити план індивідуального валеогенезу студентів – майбутніх учителів; спроектувати педагогічну технологію формування компетентності індивідуального здоров'язбереження вчителів; схарактеризувати організаційно-педагогічні умови, що сприятимуть цьому процесу під час професійної підготовки і розвитку у практичній діяльності вчителя.

Використана література:

1. Аксіологічний підхід – основа формування цілісної особистості майбутнього педагога : монографія / за заг. ред. Л. О. Хомич. Київ-Ніжин : Видавець ПП Лисенко М. М., 2010. 143 с.
2. Ананьев Б. Г. Психология и проблемы человекознания / под ред. А. А. Бодалева. Москва : Изд-во "Институт практической психологии" – Воронеж : НПО "МОДЭК". 1996. 384 с.
3. Антонова О. С. Акмеологічний підхід до визначення сутності педагогічної обдарованості. *Акмеологія – наука XXI століття* : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конфер. / за ред. В. О. Огнев'юка. Київ : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2011. С. 17-22.
4. Бенета Т. І. Корпоративна культура як передумова забезпечення конкурентоспроможності навчального закладу. *Педагогічний пошук*. 2016. № 2 (90). С. 4-7.
5. Бобрицька В. І. Формування здорового способу життя у майбутніх учителів : монографія. Полтава : ТОВ "Поліграфічний центр "Скайтек", 2006. 432 с.
6. Бойчук Ю. Д. Компетентнісний підхід як основа модернізації сучасної освіти. *Освітній простір. Глобальні, регіональні та інформаційні аспекти* : наук.-метод. журн. Чернівці : Черемош, 2013. С. 130–135.
7. Бойчук Ю. Д. Культурологічний і аксіологічний підходи до формування еколого-валеологічної культури студентів вищих педагогічних навчальних закладів. *Вісник НТУУ "КПІ". Філософія. Психологія. Педагогіка*. 2009. Випуск 3. С. 121-124.
8. Вайнер Э. Н., Каспонин С. А. Краткий энциклопедический словарь : Адаптивная физическая культура. 2-е изд., стер. М. : Флинта, 2012. 144 с. URL : <http://znanium.com/catalog/product/495879> (дата звернення: 29.05.2019).
9. Винничук Р. В. Аксіологічний та культурологічний підходи як аспекти методології сучасної підготовки фахівців у вищій школі. *Young Scientist*. № 2.2 (54.2). February, 2018. С. 93-96.
10. Вітвицька С. С. Аксіологічний підхід до виховання особистості майбутнього вчителя. *Креативна педагогіка* : наук.-метод. журнал. Вінниця : Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки, 2015. Вип. 10. С. 63-67.
11. Гнезділова К. М. Корпоративна культура викладача вищої школи : навч.-метод. посібник. Черкаси : ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2013. 124 с.
12. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Видання друге, доповнене і виправлене. Рівне : Волинські обереги, 2011. 552 с.
13. Дзюба Т. М., Коваленко О. Г. Психологія дорослості з основами геронтопсихології: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / за ред. проф. В. Ф. Моргуна. П., 2013. 172 с.
14. Дубасенюк О. А. Андрагогічні принципи навчання дорослих крізь призму соціально-особистісного досвіду та компетентності. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2013. Вип. 7. С. 89-100.
15. Дубровский Д. И. Основные категориальные планы проблемы сознания. *Вопросы философии*. 2008. № 12. С. 59-75.
16. Евтух Н. Б., Черкашина Т. В. Культура взаимоотношений: учеб. для студентов и преподавателей вузов. Черкасы : Чабаненко Ю. А. [изд.], 2010. 338 с.
17. Концепція розвитку освіти України на період 2015–2025 років (проект). URL : http://tnpu.edu.ua/EKTS/proekt_koncers.pdf (дата звернення: 03.02.2016).
18. Кроник А. А., Ахмеров Р. А. Каузометрия: Методы самопознания, психодиагностики и психотерапии в психологии жизненного пути. М. : Смысл, 2003. 284 с.
19. Малярчук Н. Н. Культура здоровья педагога (личностный и профессиональный аспекты) : автореф. дисс. доктора пед. наук спец. 13.00.01 – общая педагогика, история педагогики и образования. Тюмень, 2009. 47 с.
20. Маслов С. И., Маслова Т. А. Аксиологический подход в педагогике. *Известия Тульск. гос. ун-та. Серия : Гуманит. науки*. 2013. № 3. Том 2. С. 202–212.
21. Муризіна О. Ю., Клигуненко О. М., Седінкін В. А. Особливості андрагогічного підходу і трансформація

- інтерактивних технологій навчання у лікарів-анестезіологів. *Медицина неотложных состояний*. № 5 (84), 2017. С. 110–116. DOI: 10.22141/2224-0586.5.84.2017.109369
22. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. Ухвалено рішенням колегії МОН 27.10.2016 / упор. Л. Гриневич та ін.; за заг. ред. М. Грищенка. 40 с. URL: <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/konczepczya.pdf> (дата звернення: 11.11.2016).
23. Повзун В. Д. Миссия университета как аксиологический феномен. Высшее образование в современном мире. Электронное научное издание “Аксиология и инноватика образования”. 2010. № 14. С. 42–56. URL: <http://www.orenport.ru/axiology/docs/19/17.pdf> (дата звернення: 29.05.2019).
24. Психолого-акмеологическое обеспечение саморазвития личности в системе непрерывного образования / под ред. А. А. Деркача. М. : Изд-во РАГС, 2002. 357 с.
25. Редько С. Формування корпоративної культури загальноосвітнього навчального закладу: управлінський аспект. *Педагогічний процес: теорія і практика (Серія: Психологія)*. 2017. № 1 (56). С. 22-27.
26. Семенов О. Цінності учительської праці в рефлексіях Івана Павла II. *Kształcenie zawodowe : pedagogika i psychologia = Професійна освіта : педагогіка і психологія : пол-укр., укр.-пол. щорічник / за ред. Тадеуша Левовицького, Іоланти Вільш, Івана Зязюна, Неллі Ничкало. Ченстохова – К., 2013. Вип. XV. 427 с. С. 145-154.*
27. Сидоренко В. В. Формальна і неформальна освіта як форми неперервного акмепрофесіогенезу педагога нової української школи. Інновації в освіті і педагогічна майстерність учителя- словесника : збірник матеріалів усеукраїнської науково-практичної конференції (м. Суми, 25 жовтня 2017 року) / за ред. О. М. Семенов. Суми : Видавництво СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2017. випуск 1. 188 с. С. 36-45.
28. Синергетика і освіта : монографія / за ред. В. Г. Кременя. К. : Інститут обдарованої дитини, 2014. 348 с.
29. Сотська Г. Акмеологічний підхід у педагогічній освіті України. *Edukacja dla przyszłości w świetle wyzwań XXI wieku*. Wydgoszcz. 2017. s. 440. S. 387–396.
30. Старєва А. М. Теоретичні та практичні основи освіти дорослих. *Педагогічні науки : зб. наук. праць*. 2006. Т. 50, вип. 37. С. 105.
31. Тенденції професійного розвитку вчителів у країнах Європейського Союзу і Сполучених Штатах Америки : монографія / Дяченко Л. М. та ін. Київ : Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, 2016. 282 с.
32. Тітов І. Г. Взаємозв'язок онтологічного, гносеологічного, аксіологічного та праксеологічного аспектів особистісного буття. *Філософські обрії*. 2012. № 28. С. 124-134.
33. Фетискин Н. П., Козлов В. В., Мануйлов Г. М. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп (раздел “Диагностика профессионального выгорания (К. Маслач, С. Джексон, в адаптации Н. Е. Водопьяновой)”). Москва, 2002. С. 360-362.
34. Фунтікова Н. В. Аксіологічний підхід у дослідженні проблеми виховання інтелігентності у студентської молоді. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2012. № 4 (51). С. 157-166.
35. Хомич Л. О. Аксіологічні основи формування вчителя для майбутнього. *Edukacja dla przyszłości w świetle wyzwań XXI wieku*. Wydgoszcz : Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, 2017. S. 366-378.
36. Хомич Л. О. Наскрізнi цінності у змісті навчання і виховання майбутніх педагогів. *Kształcenie zawodowe : pedagogika i psychologia = Професійна освіта : педагогіка і психологія : пол-укр., укр.-пол. щорічник / за ред. Тадеуша Левовицького, Іоланти Вільш, Івана Зязюна, Неллі Ничкало. Ченстохова ; Київ, 2010. Вип. XII. С. 139-146.*
37. Хомич Л. О., Шахрай Т. А. Личность педагога: историческая ретроспектива и современный контекст. Историческое образование: особенности реализации системно-деятельностного подхода в современной школе: Межд. науч.-практ. конф. (г. Волгоград, 20 нояб. 2012 г.) / редкол. : Д. В. Полежаев (отв. ред.) и др. Москва : Планета, 2013. С. 22–30.
38. Шаполова В. В. Роль корпоративної культури у підвищенні якості підготовки студентів-менеджерів вищого технічного навчального закладу. *Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія*. Х. : НТУ “ХП”. 2011. № 4. С. 101-106. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/616> (дата звернення: 03.06.2019)
39. Шейн Э. Организационная культура и лидерство: построение, эволюция, совершенствование : пер. с англ. / под ред. В. А. Спивака. СПб. : Питер, 2002. 336 с. (Серия “Теория и практика менеджмента”).
40. Brom S. S., Buruck G., Horvath I., Richter P., Leiter P. M. Areas of worklife as predictors of occupational health – a validation study in two German samples. *Burnout Research*. 2015. Vol. 2, Issues 2-3, September 2015, Pages 60 – 70. <https://doi.org/10.1016/j.burn.2015.05.001>
41. Furmanek W. Od treasury do wychowania zawodowego. *Kształcenie zawodowe : pedagogika i psychologia = Професійна освіта : педагогіка і психологія : пол-укр., укр.-пол. щорічник / за ред. Тадеуша Левовицького, Іоланти Вільш, Івана Зязюна, Неллі Ничкало. Ченстохова. Київ, 2013. Вип. XV. 427 с. С. 69-79.*
42. Galian Cláudia Valentina Assumpção, & Sasseron Lúcia Helena. Values, intentions and conditions for education and teaching. *Educação e Pesquisa* 2016. 42(2), 303-309. <https://dx.doi.org/10.1590/S1517-970220164202001>
43. Łukasik J. M. Edukacja nauczyciela refleksyjnego przez zdarzenia krytyczne. Przygotowanie do wykonywania zawodu nauczyciela: w stronę edukacji spersonalizowanej / redakcja : Stanisław Kowal, Małgorzata Mądry-Kupiec. – [Będzin] : Wydawnictwo internetowe e-bookowo, 2015. S. 43–57. URL : http://rep.up.krakow.pl/xmlui/bitstream/handle/11716/1151/edukacja_nauczyciela_refleksyjne_lukasik_joanna_m__000071.pdf?sequence=1&isAllowed=y. (дата звернення: 06.05.2019)
44. Maslach C., Jackson S. Burnout in organizational settings. *Applied social psychology annual / Oskamp S. (eds.)*.

- Sage, Beverly Hills, 1984. pp. 133–153. URL : https://smlr.rutgers.edu/sites/default/files/documents/faculty_staff_docs/BurnoutinOrganizationalSettings.pdf
45. Oruç N. Early Teacher Identity Development. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. Volume 70. 25 January 2013. Pages 207-212. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.01.056>
46. Schein E. H. *The Corporate Culture Survival Guide*. 2nd New and Revised Edition. 2009. 256 p.
47. Sutherland L., Howard S., Markauskaite L. Professional identity creation: Examining the development of beginning preservice teachers' understanding of their work as teachers. *Teaching and Teacher Education*. 2010. 26 (3), 455-465. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2009.06.006>
48. Vesely A. K., Saklofske D. H., & Leschied A. D. Teachers-the vital resource: The contribution of emotional intelligence to teacher efficacy and well-being. *Canadian Journal of School Psychology*. 2013. Volume: 28 issue: 1, page(s): 71–89. <https://doi.org/10.1177/0829573512468855>

References :

1. Aksiolohichniy pidkhdid – osnova formuvannya tsilnisnoi osobystosti maibutnoho pedahoha : monohrafiia / za zah. red. L. O. Khomych. Kyiv-Nizhyn : Vydavets PP Lysenko M. M., 2010. 143 s.
2. Anan'ev B. G. Psihologiya i problemy chelovekoznanija / pod red. A. A. Bodaleva. Moskva : Izd-vo "Institut prakticheskoy psihologii" – Voronezh : NPO "MODEK". 1996. 384 s.
3. Antonova O. Ye. Akmeolohichniy pidkhdid do vyznachennia sutnosti pedahohichnoi obdarovanosti. *Akmeolohiia – nauka KhKhI stolittia : materialy III Mizhnar. nauk.-prakt. konfer. / za red. V. O. Ohneviuka*. Kyiv : Kyivsk. un-t imeni Borysa Hrinchenka, 2011. S. 17-22.
4. Beneda T. I. Korporatyvna kultura yak peredumova zabezpechennia konkurentospromozhnosti navchalnoho zakladu. *Pedahohichniy poshuk*. 2016. № 2 (90). S. 4-7.
5. Bobrytska V. I. Formuvannya zdorovoho sposobu zhyttia u maibutnikh uchyteliv : monohrafiia. Poltava : TOV "Polihrafichniy tsentr "Skaitek", 2006. 432 s.
6. Boichuk Yu. D. Kompetentnisnyi pidkhdid yak osnova modernizatsii suchasnoi osvity. Osvitnii prostir. *Hlobalni, rehionalni ta informatsiini aspekty : nauk.-metod. zhurn. Chernivtsi : Cheremosh*, 2013. S. 130-135.
7. Boichuk Yu. D. Kulturolohichniy i aksiolohichniy pidkhody do formuvannya ekolohe-valeolohichnoi kultury studentiv vyshchych pedahohichnykh navchalnykh zakladiv. *Visnyk NTUU "KPI". Filosofii. Psykholohiia. Pedahohika*. 2009. Vypusk 3. S. 121-124.
8. Vajner E. N., Kastyunin S. A. Kratkij enciklopedicheskij slovar : Adaptivnaya fizicheskaya kultura. 2-e izd., ster. M. : Flinta, 2012. 144 s. URL : <http://znanium.com/catalog/product/495879> (data zvernennya: 29.05.2019).
9. Vynnychuk R. V. Aksiolohichniy ta kulturolohichniy pidkhody yak aspekty metodolohii suchasnoi pidhotovky fakhivtsiv u vyshchii shkoli. *Young Scientist*. № 2.2 (54.2). February, 2018. S. 93-96.
10. Vitvytska S. S. Aksiolohichniy pidkhdid do vykhovannya osobystosti maibutnoho vchytelia. *Kreatyvna pedahohika : nauk.-metod. zhurnal*. Vinnytsia : Akademiia mizhnarodnoho spivrobitnytstva z kreatyvnoi pedahohiky, 2015. Vyp. 10. S. 63-67.
11. Hnezdilova K. M. Korporatyvna kultura vykladacha vyshchoi shkoly : navch.-metod. posibnyk. Cherkasy : ChNU imeni Bohdana Khmelnytskoho, 2013. 124 s.
12. Honcharenko S. U. Ukrainskyi pedahohichniy entsyklopedychnyi slovnyk. Vydannia druhe, dopovnene i vypravlene. Rivne : Volynski oberehy, 2011. 552 s.
13. Dziuba T. M., Kovalenko O. H. Psykholohiia dorosl'osti z osnovamy herontopsykholohii: Navchalnyi posibnyk dlia studentiv vyshchych navchalnykh zakladiv / za red. prof. V. F. Morhuna. P., 2013. 172 s.
14. Dubaseniuk O. A. Andrahohichni pryntsyipy navchannya doroslykh kriz pryzmu sotsialno-osobystisnoho dosvidu ta kompetentnosti. *Osvita doroslykh: teoriia, dosvid, perspektivy*. 2013. Vyp. 7. S. 89-100.
15. Dubrovskij D. I. Osnovnye kategorialnye plany problemy soznaniya. *Voprosy filosofii*. 2008. № 12. S. 59-75.
16. Evtuh N. B., Cherkashina T. V. Kultura vzaimootnoshenij: ucheb. dlya studentov i prepodavatelej vuzov. Cherkassy : Chabanenko Yu. A. [izd.], 2010. 338 s.
17. Kontseptsiiia rozvytku osvity Ukrainy na period 2015–2025 rokiv (proekt). URL : http://tnpu.edu.ua/EKTS/proekt_koncepc.pdf (data zvernennia: 03.02.2016).
18. Kronik A. A., Ahmerov R. A. Kazometriya: Metody samopoznaniya, psihodiagnostiki i psihoterapii v psihologii zhiznennogo puti. M. : Smysl, 2003. 284 s.
19. Malyarchuk N. N. Kultura zdorovya pedagoga (lichnostnyy i professionalnyy aspekty) : avtoref. diss. doktora ped. nauk spec. 13.00.01 – obshchaya pedagogika, istoriya pedagogiki i obrazovaniya. Tyumen, 2009. 47 s.
20. Maslov S. I., Maslova T. A. Aksiolohicheskij podhod v pedagogike. *Izvestiya Tul'sk. gos. un-ta. Seriya : Gumanit. nauki*. 2013. № 3. Tom 2. S. 202-212.
21. Muryzina O. Yu., Klyhunenka O. M., Sedinkin V. A. Osoblyvosti andrahohichnoho pidkhdodu i transformatsiia interaktyvnykh tekhnolohii navchannya u likariv-anesteziolohiv. *Medytsyna neotlozhnykh sostoianyi*. № 5 (84), 2017. C. 110–116. DOI: 10.22141/2224-0586.5.84.2017.109369
22. Nova ukrainska shkola: kontseptualni zasady reformuvannya serednoi shkoly. Ukhvaleno rishenniam kolehii MON 27.10.2016 / upor. L. Hrynevych ta in.; za zah. red. M. Hryshchenka. 40 s. URL: <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/konceptziya.pdf> (data zvernennia: 11.11.2016).
23. Povzun V. D. Missiya universiteta kak aksiolohicheskij fenomen. Vysshee obrazovanie v sovremennom mire. Elektronnoe nauchnoe izdanie "Aksiologiya i innovatika obrazovaniya". 2010. № 14. S. 42-56. URL :

<http://www.orenport.ru/axiology/docs/19/17.pdf> (data zvernennya: 29.05.2019).

24. Psihologo-akmeologicheskoe obespechenie samorazvitiya lichnosti v sisteme nepreryvnogo obrazovaniya / pod red. A. A. Derkacha. M. : Izd-vo RAGS, 2002. 357 s.
25. Redko S. Formuvannya korporatyvnoi kultury zahalnoosvitnoho navchalnoho zakladu: upravlinskyi aspekt. Pedahohichni protses: teoriia i praktyka (Seriia: Psykholohiia). 2017. № 1 (56). S. 22-27.
26. Semenoh O. Tsinnosti uchytelskoi pratsi v refleksiakh Ivana Pavla II. Kształcenie zawodowe : pedagogika i psychologia = Profesiina osvita : pedahohika i psykholohiia : pol-ukr., ukr.-pol. shchorichnyk / za red. Tadeusha Levovyt'skoho, Iolanty Vilsh, Ivana Ziaziuna, Nelli Nychkalo. Chentstokhova – K., 2013. Vyp. KhV. 427 s. S. 145-154.
27. Sydorenko V. V. Formalna i neformalna osvita yak formy neperervnogo akneprofesiohenezu pedahoha novoi ukrainskoi shkoly. *Innovatsii v osviti i pedahohichna maisternist uchytelia- slovesnyka* : zbirnyk materialiv useukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii (m. Sumy, 25 zhovtnia 2017 roku) / za red. O. M. Semenoh. Sumy : Vydavnytstvo SumDPU im. A. S. Makarenka, 2017. vypusk 1. 188 s. S. 36-45.
28. Synerhetyka i osvita : monohrafiia / za red. V. H. Kremeniya. K. : Instytut obdarovanoi dytyny, 2014. 348 s.
29. Sotska H. Akmeolohichni pidkhdid u pedahohichnii osviti Ukrainy. Edukacja dla przyszłości w świetle wyzwań XXI wieku. Bydgoszcz. 2017. s. 440. S. 387–396.
30. Starieva A. M. Teoretychni ta praktychni osnovy osvity doroslykh. Pedahohichni nauky : zb. nauk. prats. 2006. T. 50, vyp. 37. S. 105.
31. Tendentsii profesiinoho rozvytku vchyteliv u krainakh Yevropeiskoho Soiuzu i Spoluchenykh Shtatakh Ameryky : monohrafiia / L. M. Diachenko ta in. Kyiv : Instytut pedahohichnoi osvity i osvity doroslykh NAPN Ukrainy, 2016. 282 s.
32. Titov I. H. Vzaiemozviazok ontolohichnoho, hnoseolohichnoho, aksiolohichnoho ta prakseolohichnoho aspektiv osobystisnoho buttia. *Filosofski obrii*. 2012. № 28. S. 124-134.
33. Fetiskin N. P., Kozlov V. V., Manujlov G. M. Socialno-psihologicheskaya diagnostika razvitiya lichnosti i malyh grupp (razdel "Diagnostika professionalnogo vygoraniya (K. Maslach, S. Dzhekson, v adaptacii N. E. Vodopyanovoj)". Moskva, 2002. C. 360-362.
34. Funtikova N. V. Aksiolohichni pidkhdid u doslidzhenni problemy vykhovanniia intelihentnosti u studentskoi molodi. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka*. 2012. № 4 (51). S. 157-166.
35. Khomych L. O. Aksiolohichni osnovy formuvanniia vchytelia dlia maibutnoho. Edukacja dla przyszłości w świetle wyzwań XXI wieku. Bydgoszcz : Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, 2017. S. 366-378.
36. Khomych L. O. Naskrizni tsinnosti u zmisti navchanniia i vykhovanniia maibutnykh pedahohiv. Kształcenie zawodowe : pedagogika i psychologia = Profesiina osvita : pedahohika i psykholohiia : pol-ukr., ukr.-pol. shchorichnyk / za red. Tadeusha Levovyt'skoho, Iolanty Vilsh, Ivana Ziaziuna, Nelli Nychkalo. Chentstokhova ; Kyiv, 2010. Vyp. KhII. S. 139-146.
37. Homich L. O., Shahraj T. A. Lichnost pedagoga: istoricheskaya retrospektiva i sovremennyj kontekst. *Istoricheskoe obrazovanie: osobennosti realizacii sistemno-deyatelnostnogo podhoda v sovremennoj shkole: Mezhd. nauch.-prakt. konf. (g. Volgograd, 20 noyab. 2012 g.)* / redkol. : D. V. Polezhaev (otv. red.) i dr. Moskva : Planeta, 2013. S. 22–30.
38. Shapolova V. V. Rol korporatyvnoi kultury u pidvyshchenni yakosti pidhotovky studentiv-menedzheriv vyshchoho tekhnichnoho navchalnoho zakladu. *Teoriia i praktyka upravlinnia sotsialnymi systemamy: filosofii, psykholohiia, pedahohika, sotsiolohiia*. Kh. : NTU "KhPI". 2011. № 4. C. 101-106. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/616> (data zvernennia: 03.06.2019)
39. Shejn E. Organizacionnaya kultura i liderstvo: postroenie, evolyuciya, sovershenstvovanie : per. s angl. / pod red. V. A. Spivaka. SPb. : Piter, 2002. 336 s. (Seriya "Teoriya i praktika menedzhmenta").
40. Brom S. S., Buruck G., Horvath I., Richter P., Leiter P. M. Areas of worklife as predictors of occupational health – a validation study in two German samples. *Burnout Research*. 2015. Vol. 2, Issues 2-3, September 2015, Pages 60 – 70. <https://doi.org/10.1016/j.burn.2015.05.001>
41. Furmanek W. Od tresury do wychowania zawodowego. Kształcenie zawodowe : pedagogika i psychologia = Profesijna osvita : pedagogika i psihologiya : pol-ukr., ukr.-pol. shchorichnyk / za red. Tadeusha Levovyt'skoho, Iolanty Vilsh, Ivana Zyazyuna, Nelli Nychkalo. Chentstokhova. Kiyiv, 2013. Vip. HV. 427 s. S. 69-79.
42. Galian Claudia Valentina Assumpcao, & Sasseron Lucia Helena. Values, intentions and conditions for education and teaching. *Educação e Pesquisa* 2016. 42(2), 303-309. <https://dx.doi.org/10.1590/S1517-970220164202001>
43. Lukasz J. M. Edukacja nauczyciela refleksyjnego przez zdarzenia krytyczne. Przygotowanie do wykonywania zawodu nauczyciela: w strone edukacji spersonalizowanej / redakcja : Stanislaw Kowal, Malgorzata Madry-Kupiec. – [Bedzin] : Wydawnictwo internetowe e-bookowo, 2015. S. 43–57. URL : http://rep.up.krakow.pl/xmlui/bitstream/handle/11716/1151/edukacja_nauczyciela_refleksyjne_lukasik_joanna_m__000071.pdf?sequence=1&isAllowed=y. (data zvernennya: 06.05.2019)
44. Maslach C., Jackson S. Burnout in organizational settings. *Applied social psychology annual* / Oskamp S. (eds.). Sage, Beverly Hills, 1984. pp. 133-153. URL : https://smlr.rutgers.edu/sites/default/files/documents/faculty_staff_docs/BurnoutinOrganizationalSettings.pdf
45. Oruc N. Early Teacher Identity Development. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. Volume 70. 25 January 2013. Pages 207-212. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.01.056>
46. Schein E. H. *The Corporate Culture Survival Guide*. 2nd New and Revised Edition. 2009. 256 p.
47. Sutherland L., Howard S., Markauskaite L. Professional identity creation: Examining the development of beginning preservice teachers' understanding of their work as teachers. *Teaching and Teacher Education*. 2010. 26 (3), 455-465. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2009.06.006>

48. Vesely A. K., Saklofske D. H., & Leschied A. D. Teachers-the vital resource: The contribution of emotional intelligence to teacher efficacy and well-being. *Canadian Journal of School Psychology*. 2013. Volume: 28 issue: 1, page(s): 71-89. <https://doi.org/10.1177/0829573512468855>

Жара Г. И. Аксиология и акмеология индивидуальной охраны здоровья современного учителя в системе непрерывного педагогического образования.

В статье обоснованы теоретические основы формирования компетентности индивидуальной охраны здоровья современного учителя с позиций аксиологии и акмеологического подхода. Поскольку здоровье человека является наивысшей и абсолютной общественной ценностью, система подготовки учителей требует нового переосмысления с точки зрения двойной ориентации к ценностным аспектам сохранения и укрепления здоровья. Прежде всего есть необходимость сформировать ценностное отношение будущего педагога к его собственному здоровью, а после этого переориентировать его педагогические действия на сохранение здоровья учеников. Планирование индивидуального валеогенеза осуществляется путем приобретения ценностного опыта индивидуальной охраны здоровья учителя в процессе профессиональной подготовки и развития компетентности индивидуальной охраны здоровья через апробацию этого опыта в профессиональной и повседневной деятельности.

Ключевые слова: учитель, здоровье, компетентность индивидуальная охрана здоровья, подход аксиологии, акмеологический подход, непрерывное педагогическое образование.

Zhara H. I. Axiology and acmeology of individual health preservation in the system of continuous pedagogical education.

The article substantiates the theoretical basis of the formation of individual health preservation competence of a modern teacher from the standpoint of axiological and acmeological approaches. Although human health is the highest and most absolute social value, the teacher training system needs a new rethinking in terms of dual orientation towards the value aspects of preserving and promoting health. First of all, there is a need to form a valuable attitude of the future teacher towards his own health, and then to reorient its pedagogical actions to preserve the health of students. Individual valeogenesis planning is carried out by valuable personal experience acquiring in the health preservation of the teacher in the process of professional training and development of individual health preservation competence through the testing of this experience in professional and everyday activities.

Keywords: teacher, health, individual health preservation competence, axiological approach, acmeological approach, continuous pedagogical education.

УДК 37.013.42

Зінькова І.

ПІДПРИЄМНИЦЬКА КУЛЬТУРА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ПОСЛУГ І ТУРИЗМУ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ

У статті здійснено теоретичний аналіз проблеми формування підприємницької культури майбутніх фахівців сфери послуг і туризму. Автором проаналізовано низку наукових розвідок, присвячених порушеній проблемі, наведено розуміння поняття “підприємництво” в сучасній науковій літературі й нормативних документах. На основі узагальнення опрацьованого матеріалу виокремлено найбільш загальні функції підприємницької діяльності, а саме: ресурсну, організаційну, інноваційну, соціальну й особистісну. Зміст підприємницької культури розглядається як поєднання ціннісної сфери особистості, її спрямованості, самореалізації та особливостей взаємодії з іншими суб'єктами підприємницької діяльності на засадах соціальних і етичних норм.

Ключові слова: підприємництво, підприємницька культура, сфера послуг і туризму, професійна підготовка.

Цілеспрямований розвиток здатності до підприємництва у майбутніх фахівців різних галузей здійснюється під час навчання у закладах вищої освіти. Особлива значущість цього процесу спостерігається під час професійної підготовки майбутніх фахівців сфери послуг і туризму, оскільки саме цей напрям економіки в нашій державі вважається одним із пріоритетних.

Необхідність удосконалення професійної підготовки фахівців сфери послуг і туризму, актуальність формування їх підприємницьких здібностей засвідчено в нормативно-правових документах, які регулюють відповідні напрями господарства і систему вищої освіти в Україні, а саме: Конституція України (1996), “Господарський кодекс України” (2003), Закони України “Про туризм” (2004), “Про вищу освіту” (2014), “Про освіту” (2017), Національній стратегії розвитку